

FOLKEBEVEGELSENS PRESSEKONTOR

EEC-PROTOKOLLEN FOR NORSK JORDBRUK

På Rådsmøte i Folkebevegelsen mot norsk medlemskap i Fellesmarkedet 16. januar 1972 holdt stortingsmann Karstein Seland denne orienteringen om landbruksprotokollen:

Usikkerhet er det som særpreger den framtid jordbruket vil få i et utvidet EEC. - De økonomiske forhold vil bli langt dårligere enn i dag. Det kan ventes en nedbygging av landbruket som vil få meget store samfunnsmessige konsekvenser. Dette er den konklusjon jeg er kommet fram til etter å ha studert den protokoll som blir bilag til, og som skal bli en del av en eventuell tiltredelsestraktat mellom Norge og EEC.

På en rekke avgjørende punkter avviker den fra de krav regjering og storting forutsatte før de siste forhandlinger ble innledet.

I St.meld. nr. 90 1970-71 og ved Stortingets behandling av denne, var det særlig tre punkter av vital betydning som lå til grunn for vårt forhandlingsopplegg, nemlig:

1. Sikring av jordbrukernes inntekt, hvor det i St.meld. nr. 90 heter: "Ordringene må ta sikte på å sikre jordbrukerne inntekter på linje med det som oppnås i andre næringer".
2. - at jordbruket fortsatt må være basis for besetningen i store strøk av landet, altså ha en bosettingsfunksjon.
3. - at jordbruket må ha et produksjonsnivå som gir forsyningsmessig sikring, d.v.s. ha en beredskapsfunksjon.

Inntektsmålsettingen i St.meld. nr. 90 grunner seg på et ensstemmig stortingsvedtak fra 1965 som lyder:

"Nettoinntekten pr. årsverk på et tidsmessig og rasjonelt drevet bruk stort nok til å gi full sysselsetting for en øvet person hele året, bør ligge på et nivå som svarer til den årslønn voksne menn i gjennomsnitt oppnår i rasjonell drevet industri".

Her er det slått fast at jordbruket skal sikres inntekter på linje med andre samfunnsgrupper.

Linneledningen til Brüsselprotokollen heter det:

"... det derfor er nødvendig å fastsette særordninger som ikke skal kunne skape presedens, og hvis formål skal være å opprettholde de norske jordbrukeres levestandard under iakttagelse av reglene for den felles landbrukspolitik, "

Videre i § 4:

"Et støttesystem, som tillater at jordbrukernes levestandard blir opprettholdt, skal etableres i Norge. Støtten skal gis i den utstrekning det er nødvendig for å nå dette mål".

Dette innebærer en endring av vår inntektsmålsetting på viktige punkter. Endringene synes spesielt å ligge i:

1. Bøndernes inntektsnivå er ikke direkte knyttet til inntektsnivået ellers i samfunnet, og heller ikke knyttet til yrkesgrupper det er naturlig å sammenlikne med.
2. Formuleringene "å opprettholde de norske jordbrukeres levestandard" eller "som tillater at jordbrukernes levestandard blir opprettholdt", gir uttrykk for en annen målsetting - et annet nivå - enn den målsetting Stortinget enstemmig har sluttet seg til. Jordbrukets inntektsnivå ligger i dag på ca. 60-70 pst. av industriens.
3. Begrepet "levestandard" er langt mindre entydig begrep enn uttrykket "nettoinntekt" i vår nåværende målsetting. Vi vet meget lite om hva Fellesskapets organer vil legge idet.

De tidligere gjengitte sitater fra St.meld. nr. 90, 1971-72 viser at den endringen som ligger i protokollutkastet når det gjelder inntektsmålsettingen ikke tilfredsstillter Stortingets forutsetninger og krav.

Protokollens inntektsmålsetting ligner EECs inntektsmålsetting. I Romatraktatens art. 39 heter det:

"1. Den felles landbrukspolitik har til formål:

- a) å øke produktiviteten i landbruket ved å fremme tekniske framskritt, ved å sikre både en rasjonell utvikling av landbruksproduksjonen og ved en optimal utnyttelse av produksjonsfaktorene, særdeles arbeidskraften.
- b) å sikre på denne måte landbruksbefolkningen en rimelig levestandard, ..."

Her legges hovedvekten på produktivitet og fremme av den tekniske utvikling. Det sies heller ikke her noe om h v a som skal regnes for en rimelig levestandard i forhold til andre samfunnsgrupper, og bondens levestandard er heller ikke som mål direkte knyttet til inntektsnivået i samfunnet for øvrig.

Felleskapets organer skal gjennomgå og delvis vedta de nødvendige bestemmelser i Norge. Ordningene skal ikke skape presedens. De må settes i verk under iakttagelse av reglene for den felles landbrukspolitik og ikke være til hinder for den felles landbrukspolitik. Det er derfor liten grunn til å tro at vi på lang sikt skal kunne opprettholde vår nåværende inntektsmålsetting for jordbruket i Norge, når dette ikke positivt er slått fast i protokollen.

2. Hva så med de to andre hovedforutsetninger, nemlig landbrukets bosettingsfunksjon og beredskapsfunksjon. Gis det på disse felter særordninger for Norge?

Svaret må bli: Nei.

Felleskapet erkjenner i innledningen til protokollen riktignok at norsk landbruk p.g.a. sin geografiske beliggenhet og topografi står i en ugunstig stilling, og at det vil bli spesielle problem for norske jordbrukere ved tiltredelse til felleskapet. Dette vil slå ut i en vesentlig nedgang i inntektene, med ugunstige følger sett fra et sosialt og bosettingsmessig synspunkt. Felleskapet "erkjenner særlig at overgangsperioden ikke vil kunne løse disse problemer, og at det derfor er nødvendig å fastsette særordninger som ikke skal kunne skape presedens og hvis formål skal være å opprettholde de norske jordbrukeres levestandard under iakttagelse av reglene for den felles jordbrukspolitik".

Her åpnes det anledning til å fastsette særordninger i Norge for et bestemt formål: å opprettholde de norske jordbrukeres levestandard. Det samme sier § 4.

Det meget vesentlige ledd i Norsk landbrukspolitik, som har med vår matvareberedskap å gjøre gir ikke protokollen oss anledning til å sikre ved et EEC-medlemskap. Det samme gjelder for landbrukets bosettingsstruktur.

Jeg siterer fra St.meld. nr. 92 1969-70:

"Det bærende prinsipp i EECs jordbrukspolitik er at produksjon og omsetning skal tilpasse seg på grunnlag av fri konkurranse innen Felleskapet. Det skal derfor ikke nyttes tiltak som hindrer den naturlige tilpassing av produksjonen eller som virker forstyrrende på konkurransen. Dette er årsaken til at bruken av landbrukspolitiske virkemidler er forutsatt regulert av Felleskapets organer. I første rekke gjelder det bruken av offentlige bevilgninger, men berører også andre virkemidler som kan påvirke konkurransevilkårene"

Videre vil vi ikke over statsbudsjettet - slik som før - kunne betale jordbrukerne en del av det det koster å produsere matvarene, for derved å gi dem med lav inntekt lettere adgang til

å kjøpe de matvarer de trenger - og videre å holde levekostnadene på et bestemt nivå for å styrke landets konkurransevne på andre områder.

Heller ikke vil vi slik som før - kunne nytte vår landbrukspolitikk som ledd i utnyttelse av våre naturressurser og tiltak for å øke sysselsetting i en periode med for stor arbeidsløshet.

Protokollen avskjærer norske myndigheter muligheten for å følge opp viktige målsettinger gjennom landbrukspolitikken, bortsett fra dette å opprettholde jordbrukernes levestandard.

Særordningene og EECs landbrukspolitikk.

I innledningen er brukt uttrykk som "ikke skal kunne skape presedens" og "under iakttagelse av reglene i den felles landbrukspolitikk".

Videre lyder § 1:

"Med forbehold for de midlertidige unntak som er nevnt i de følgende paragrafer, bør det system som anvendes for norsk jordbruk, utformes på en slik måte at det ikke hindrer at den felles jordbrukspolitikk, og særlig de felles markedsordninger, virker etter sitt formål innenfor det utvidede Fellesskaps samlede territorium".

Dette innebærer at for de spesielle tiltak som skal kunne settes i verk i Norge etter overgangsperioden gis en sterk begrensning i valgmuligheter. Ordningene skal nemlig med de unntak som er nevnt i protokollen være EEC-konforme eller i samsvar med reglene for den felles landbrukspolitikk. Unntakene i protokollen gjelder § 3 om fraktsubsidier, § 8 om forsyning av konsummilk og § 4 som instituerer et spesielt støttesystem som tillater at jordbrukernes levestandard blir opprettholdt. Men kravet til konformitet understrekes ytterligere i § 4 idet "Den (støtten) ikke kan være bundet til den markedsførte vare og heller ikke omfatte prissubsidier til produksjonen, --". Dette gjelder for korn, potet, grønnsaker, gartneri, fruktavl m.v. som gir 2/3 av inntektene i norsk jordbruk.

Etter min vurdering kan derfor ikke arealtilskott gis, f.eks. til kornproduksjon, eller produksjon innen den grønne sektor. Slike tilskott vil virke presist likt et direkte pristilskott. På disse områder skal der ikke kunne gis tilskott som kan sies å være tilskott til produksjonen. I realiteten vil et arealtilskott til kornproduksjon på 75 kr. ha samme virkning som et pristilskott på 25 øre pr. kg. ved en avling på 300 kg. pr. mål. Det er nettopp slike tilskott som vil skape presedens - og som vil stille norske korndyrkere i en gunstigere stilling enn Fellesskapet ønsker. Dette syn deler Norges Bondelag.

Når da levestandarden blant norske bønder blir så mye lavere enn før p.g.a. de lave produsentpriser, skal dette kompenseres ved produktuavhengige tilskott d.v.s. sosiale tilskott.

Målsettingene og retningslinjene i EECs landbrukspolitikk er overordnet og skal gjelde i Norge. Virkemidlene skal være EEC-konforme med unntak av § 3 om fraktsubsidier og § 8 om konsummelk.

Særordningenes innhold.

Retningslinjene for det spesielle støttesystem etter § 4 er bl.a. fastlagt slik at støtten ikke kan være bundet til markedsført vare og heller ikke omfatte prissubsidier til produksjonen. Heri avskjæres mulighetene til å nytte de mest effektive produksjonsfremmende tiltak f.eks. prisstøtte.

De spesielle støttetiltak som skal til for å opprettholde jordbrukernes levestandard, vil i større grad måtte få en sosial karakter.

Dette er helt i tråd med Fellesskapets landbrukspolitikk, idet beredskaps- og bosettingshensyn, som jo i stor grad er med å begrunne særlige tiltak i Norge, ikke regnes som egentlige landbrukspolitiske spørsmål, men som spørsmål av mer sosial karakter.

Når store deler av bøndenes inntekter ikke skal komme gjennom direkte produksjonsfremmende tiltak, men være mer produktuavhengige, vil dette på litt lengre sikt undergrave vår produksjonsmålsetting og vårt produksjonsnivå. Jordbruket vil dermed ikke bli i stand til å løse de beredskaps- og bosettingsmessige oppgaver Stortinget forutsatte.

Særordningenes formelle ramme er slått fast i protokollen. Særordningenes reelle innhold blir et forhandlingsspørsmål mellom Norge og EEC etter at protokollen er underskrevet. Protokollen gir ingen holdepunkter for størrelsen og omfanget av de ulike virkemidler - dette skal fastsettes av Fellesskapet senere.

Melkeordningen.

§ er et unntak både fra Fellesskapets landbrukspolitikk og fra hovedregelen i § 4 om støttesystemet: Sitat:

"Under fellesskapskontroll og uten hensyn til de bestemmelser som er fastsatt i de foregående paragrafer, skal egnede tiltak treffes i Norge for å sikre en forsyning av konsummelk som er tilstrekkelig til regelmessig å dekke befolkningens forbruk av konsummelk og på en slik måte at det nåværende høye melkeforbruk ikke sættes i fare. Fellesskapets organer skal for dette formål vedta de nødvendige bestemmelser, som vil kunne omfatte subsidier".

Hvilken verdi denne subsidieadgangen vil kunne få i framtida er vanskelig å vurdere. Vår melkeproduksjon dreier seg i dag om omlag 1700 mill. liter pr. år. Konsummelkbehovet ligger på ca. det halve.

Konsummelkbehovet og konsummelkforsyningen vil sette et tak på det kvantum melk hvortil en har adgang til å bruke subsidier etter § 8.

Verdien av § 8 vil derfor avhenge av tilskottsformene etter § 4 og landbrukspolitikken for øvrig. Det er helt nødvendig at disse ordninger vil være i stand til å løse produksjonstilpasningen, dersom § 8 skal få særlig betydning for hele jordbruket. Dersom lønnsomheten og sikkerheten i andre produksjoner blir svakere og vi får en produksjonsvridning over til større melkeproduksjon, får § 8 mindre verdi. Det kan lett skje når korn-, potet- og grønnsakdyrkingen blir så usikker og lite lønnsom som det nå må antas at den vil bli. Mange vil da kaste seg over melkeproduksjonen, som i dag utgjør omlag 1/3 av bøndenes inntekter.

Even skal så betale en eventuell markedsregulering om produksjonen blir større enn konsummelkkvantumet - som altså bare er det halve av det vi produserer i dag? - Selv om prisrelasjonene og prisnivået på andre produkter, f.eks. kjøtt, fleisk og egg, skulle endre seg i negativ retning, gir protokollen ingen adgang til å nytte pristilskott.

For hagebruket og for potetdyrkingen er det ikke skissert løsninger etter overgangsperioden på 5 år. Da skal EECs felles landbrukspolitikk gjøres gjeldende på disse produkter.

Varigheten av særordningene.

I innledningen til protokollen erkjennes det at overgangsperioden ikke vil kunne løse inntektsproblemen som vil oppstå for norsk jordbruk. §§ 3, 4 og 8 gir sammen med innledningen en "garanti" for - innen visse rammer - å kunne innføre særlige ordninger i Norge ut over overgangsperioden. Men protokollen slår ikke fast adgangen til varige ordninger. Tvertimot skal Fellesskapets organer avgjøre nødvendigheten av de spesielle tiltak i Norge. Dette går klart fram av §§ 9 og 10.

§ 9:

"Hvis den fremtidige utvikling i den felles jordbrukspolitikk eller Fellesskapets politikk på andre områder skulle medføre fellesskapelige tiltak som vil gjøre det mulig å løse helt eller delvis de spesielle norske jordbruksproblemer, skal disse fellesskapstiltak og den eventuelle fellesskapelige finansiering som måtte følge derav, erstatte de spesielle tiltak som er tatt i Norge".

§ 10:

"Det utvidede Fellesskaps institusjoner skal med regelmessige mellomrom foreta en gjennomgåelse av forholdene ved, og de nærmere gjennomføringsregler for den ordning som anvendes i Norge."

§ 9 må videre kunne tolkes dithen at tiltak som f.eks. førtidspensjonering, arealtilskott for brakking eller bestemte distrikts- eller industripolitiske tiltak kan overflødiggjøre særlige ordninger for Norge på jordbrukssektoren. Det er ikke norske myndigheter alene, men det utvidede Fellesskaps organer som skal vurdere berettigelsen og omfanget av særlige tiltak for jordbruket i Norge.

Norge vil selvsagt være medlem av det utvidede Fellesskaps organer og etter gjeldende praksis ha vetorett i spørsmål av vital interesse for Norge. Men en vetorett kan bare hindre at et virkemiddel tas bort eller trappes ned i omfang. Vetoretten kan ikke sette oss i stand til å sette i verk nye tiltak eller utvide bruken av igangværende tiltak, uten samtykke fra alle andre fellesskapsland. Dersom et samarbeid skal fungere er det vel også i praksis begrenset hvilken verdi en vetorett har og hvor ofte den kan nyttes.

§§ 8 og 10 tillegger Fellesskapets organer kontrollen og reguleringen av tiltakene i Norge.

Protokollen gir ingen garanti for varigheten av de særlige ordningene i Norge slik Stortinget forutsatte.

Etter §§ 8 og 9 og 10 ligger beslutningsmyndigheten i Fellesskapets organer.

Deler av Stortingets og Regjeringens myndighet og ansvar med hensyn til jordbruksavtalene og jordbrukspolitikken overføres til Fellesskapets organer.

Ifølge protokollen skal tiltakene i Norge:

- ikke skade eller hindre anvendelsen av den felles landbrukspolitikk
- ikke skape presedens
- ikke være bundet til markedsført vare
- ikke omfatte prissubsidier til produksjonen.

Fellesskapet vil med regelmessige mellomrom kontrollere dette. Herav følger også at hovedretningslinjene for landbrukspolitikken må følge formålene i den felles landbrukspolitikk.

Norske myndigheter fraskriver seg på denne måten flere muligheter til å bruke landbrukspolitikken som element i den generelle politikken og videre et vidt spektrum av virkemidler og vesentlige

elementer i styringsmekanismen.

Den situasjon de nye prisforhold og de betingelser norsk landbruk vil få hvor en relativt liten del av deres inntekter vil knytte seg til den produserte vare, men hvor tilskott på sosial basis vil utgjøre en meget stor del av grunnlaget for deres levestandard vil direkte stimulere til mindre produksjon og derved i sterk grad undergrave vår produksjonsmålsetting.

Som en kjedereaksjon vil da dette igjen si at dersom jordbrukernes levestandard skal holdes oppe må en enda større del av levestandardsgrunnlaget komme i form av tilskott på det sosiale plan.

Hva blir så sluttresultatet?

Det er noe uklart, men utsiktene er meget lite tilfredsstillende.

Jeg streker enda en gang under at en overgang til EECs prisnivå vil måtte medføre at en større del av bøndernes inntekter vil måtte komme fra mer eller mindre produktuavhengige tilskott. Lønnsomheten i selve produksjonen svekkes sterkt.

Dette vil for den enkelte bonde gi:

- liten belønning for personlig innsats
- liten stimulans til intensivering av produksjonen
- liten stimulans til nyinvesteringer.

En slik situasjon vil på lang sikt føre til nedbygging av jordbruket. Det vil undergrave vår produksjonsmålsetting og vår forsyningsmessige beredskap. Støtteformen er direkte i strid med vår effektivitetsmålsetting, særlig fordi den ikke stimulerer til nyinvestering. Jordbruket vil bli mindre i stand til å løse sin bo-settings- og forsyningsmessige oppgave. En ulønnsom produksjon basert på usikre produksjonsuavhengige tilskott vil dertil i stor grad bidra til å svekke rekrutteringen til yrket.

Protokollen gir ingen sikring for norsk jordbruk.

Den bærer bud om nedbygging av det norske jordbruk, noe som igjen vil svekke næringsgrunnlaget i faretruende grad for store deler av vårt land.

La meg til slutt slå fast at en nedbygging av jordbruket ikke bare vil få konsekvenser for jordbruket selv. Den vil få vidtrekkende ringvirkninger på en rekke viktige områder og vil derved få store konsekvenser for hele vårt samfunn.